

RISKANALYS: FÖRBAND OCH SÅRVÅRD

OM RAPPORTEN

Denna rapport ger en översikt av identifierade risker kopplade till arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö och antikorrupcion i leverantörskedjan för produktgruppen förband och sårvård. Rapporten har sammanställts av Enact Sustainable Strategies på uppdrag av den nationella samordningen för hållbar upphandling.

[Enact Sustainable Strategies](#)

Innehåll

Innehåll	1
1. Sammanfattning.....	2
1.1. Riskfaktorer och identifierade risker	2
2. Introduktion	0
2.1. Produktområde: Förband och sårvårdsprodukter	0
2.2. Syfte och metod	0
2.3. Avgränsning: Polyuretanskumförband	0
3. Resultat från riskanalys.....	1
3.1. Överblick över leverantörskedja, material och tillverkningsprocess.....	1
3.2. Råmaterial.....	2
3.2.1. Silver.....	2
3.2.2. Oljeutvinning.....	4
3.2.3. Skogsbruk.....	5
3.2.4. Bomullsodling.....	6
3.3. Förädling och tillverkning.....	8
3.3.1. Plasttillverkning.....	8
3.3.2. Viskostillverkning	9
3.3.3. Tillverkning av polyuretanskumförband och dess komponenter	10
3.4. Förpackning och distribution	11
4. Slutsatser och allvarigaste risker.....	13
4.1. Vår slutsats.....	13
5. Relevanta regelverk och branschinitiativ.....	15
6. Källor	16

1. Sammanfattning

1.1. Riskfaktorer och identifierade risker

Enact har på uppdrag av den nationella samordningen för hållbar upphandling gjort en riskanalys avseende arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö och korruption i leveranskedjan för produktgruppen "Förband och sårvårdsprodukter". I produktområdet ingår bland annat polyuretanskumförband, sårfilmer, plåster, tejp, bandage, kompresser, suturtejp, elastiska bindor och gasbindor. En avgränsning har gjorts till att fokusera på polyuretanskumförband.

Riskanalysen baseras på två källor; dels publikt tillgänglig information om typiska risker inom branschen och de länder där produkterna tillverkas, och dels resultat från en enkätundersökning gjord bland leverantörer till Sveriges landsting. Uppföljningsfrågor har ställts via telefon och e-post till ett antal av dessa.

Sluttillverkning av polyuretanskumförband sker i Kina, Storbritannien, USA och Finland. Materialen till dessa uppges komma från Tyskland, Storbritannien, Nederländerna och Kina. Varifrån råvaror köps in är inte kommunicerat. Underlaget gällande råvaror är alltså begränsat och analysen bygger därför delvis på kvalificerade antaganden.

Generellt är riskerna störst i råvaruleden samt under sluttillverkning och tillverkning av komponenter i Kina. Båttransporter till Europa utgör också risk. Underlaget visar att det finns en begränsad kunskap om leveranskedjan och dess risker bortom tillverkningsledet. Denna brist på spårbarhet och transparens är i sig en risk och gör det svårt att genomföra en djupgående riskanalys för produktgruppen eftersom produktionen innefattar många underleverantörer och aktiviteter i olika länder. Analysen förlitar sig därför i stor utsträckning på publikt tillgänglig information och kvalificerade antaganden om varifrån råmaterial kommer, förädlas, osv. Tabellerna nedan ger en överblick av potentiella högriskområden.

RISKER: POLYURETANSKUMFÖRBAND

← STEG I VÄRDEKEDJAN →

↑
HÅLLBARHETSOMRÅDE
↓

	Råmaterial (olja, trä, bomull och silver, land okänt)	Förädling (tillverkning av plastmaterial, cellulosa och viskos, land okänt)	Tillverkning produkt samt komponenter (Kina)	Tillverkning produkt samt komponenter (Storbritannien, USA, Finland, Nederländerna, Tyskland)	Förpackning och distribution (internationellt)
Miljö	Inverkan på naturvärden och biologisk mångfald	Energi- och vattenförbrukning, kemikaliehantering, utsläpp till luft och vatten, avfall	Kemikaliehantering, utsläpp till luft och vatten, avfall	Kemikaliehantering, utsläpp till luft och vatten, avfall	Utsläpp från fartyg, avfall, förpackningar
Arbetsvillkor	Hälsa och säkerhet, övertidsarbete, ingen eller obetald ledighet, låga löner, brist på fackliga rättigheter, barnarbete	Hälsa och säkerhet, arbetstid, anställningstrygghet, fackföreningsfrihet, arbetsvillkor	Hälsa och säkerhet, arbetstid, anställningstrygghet, fackföreningsfrihet, arbetsvillkor	Hälsa och säkerhet (t.ex. förslitningsskador), anställningstrygghet (främst USA), mångfald, lika möjligheter och icke-diskriminering	Arbetsvillkor på fartyg under båttransport, tvångsarbete, låga löner, hälsa och säkerhet etc.
Mänskliga rättigheter	Lokalsamhällets rätt till hälsa och säkerhet (t.ex. rent vatten våld från säkerhetsvakter) migrantarbetare, förflyttning och våld mot lokalbefolkning, arbetsvillkor	Rätt till skälig levnadsstandard, hälsa, fackföreningsfrihet för anställda (Kina). Lokalsamhällets rätt till hälsa och säkerhet (utsläpp till luft/vatten, buller, avfall etc)	Rätt till skälig levnadsstandard, hälsa, fackföreningsfrihet för anställda. Lokalsamhällets rätt till hälsa och säkerhet (utsläpp till luft/vatten, buller, avfall etc)	Se arbetsvillkor	Se arbetsvillkor
Korruption	Risker generellt kopplade till tillverkningsland; falska certifikat typiskt exempel	Mutning av arbetsmiljö- och miljöinspektörer (plast, Kina)	Hög risk för korruption i Kina inklusive gåvor, "facilitation payments", mutning av arbetsmiljö- och miljöinspektörer	Något större risk för korruption i USA	Korruption i internationell sjötransport är vanlig

Allvarlig risk =

Hög risk =

Medium risk =

2. Introduktion

2.1. Produktområde: Förband och sårvårdsprodukter

Produktområdet förband och sårvårdsprodukter rymmer en stor mängd varierande produkter. Det vanligast förekommande är polyuretanskumförband, hydrokollidförband, sårfilmer, plåster och tejp.

2.2. Syfte och metod

Syftet med riskanalysen är att utgöra underlag för framtagandet av handlingsplaner för efterlevnad av uppförandekoden för leverantörer inom produktområdet. Analysen fokuserar på produkter som köps in till de svenska landstingen genom offentlig upphandling och är skriven utifrån perspektivet offentlig upphandling. Sveriges regioner och landstings gemensamma uppförandekod för leverantörer utgör grunden för analysen. Koden täcker följande områden:

- mänskliga rättigheter – FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna; FN:s barnkonvention, artikel 32
- arbetsvillkor – ILO:s åtta kärnkonventioner; det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i tillverkningslandet; den arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, och det socialförsäkringsskydd som gäller i tillverkningslandet
- miljö – den miljöskyddslagstiftning som gäller i tillverkningslandet
- korruption – FN:s deklaration mot korruption

I den första fasen av analysen gjordes en kartläggning av produktgruppens leveranskedja. Detta gjordes med hjälp av enkätundersökning bland leverantörer samt efterföljande mejl- och telefonkontakt. Leverantörerna är anonyma och deras svar används inte för att utvärdera deras arbete utan för att kartlägga produktionsprocesser och leveranskedjor. Med hjälp av den insamlade informationen från leverantörer samt publikt tillgängliga källor kopplades sedan risker avseende arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö och korruption till leveranskedjans tillverkningsprocesser och -länder.

2.3. Avgränsning: Polyuretanskumförband

Hela produktgruppen förband och sårvårdsprodukter består till stor del av pappersmassa, textil, plaster så som silikon, polyuretan och polyeten, träfiber och bomull. Utöver detta används hydrokollidförband, skumförband, viskos samt antibakteriella och antiseptiska medel så som medicinsk honung och silversulfadiazin. Hydrokollidförband innehåller ett kemiskt medel som bildar en gel när det kommer i kontakt med sårvätska. De vanligaste medlen är gelatin, pektin och karboximetylcellulosa.

Plåster är gjorda av en plåsterfilm som är belagd med lim samt en absorberande sårdyna. Den limbelagda ytan täcks av silikonpapper och plåstren förpackas i pappersfickor eller kartonger. De absorberande delarna tillverkas ofta av cellulosa, exempelvis acetatväv. Även viskos tillverkas av cellulosa.

Denna analys rymmer inte en grundlig genomgång av samtliga ämnen utan fokuserar på polyuretanskumförband, som är av särskilt intresse då dessa köps in i större mängder. En närmare beskrivning av råmaterial och tillverkning av för polyuretanskumförband ges i avsnitt 3.1.

Antaganden kring tillverknings- och råvaruproducerande länder har tagits i de fall specifik information inte varit tillgänglig. Dessa baseras då på globala värdekedjor samt produktionsvolymerna.

Silversulfadiazin används i vissa polyuretanskumförband (inklusive andra typer av förband) som antimikrobiellt medel och har av landstingen uppgetts vara av särskilt intresse. Därför följer en översiktlig genomgång av produktionsprocessen för just silver. Utöver det är cellulosa, bomull och plaster de vanligast förekommande materialerna och är därför i fokus för riskanalysen.

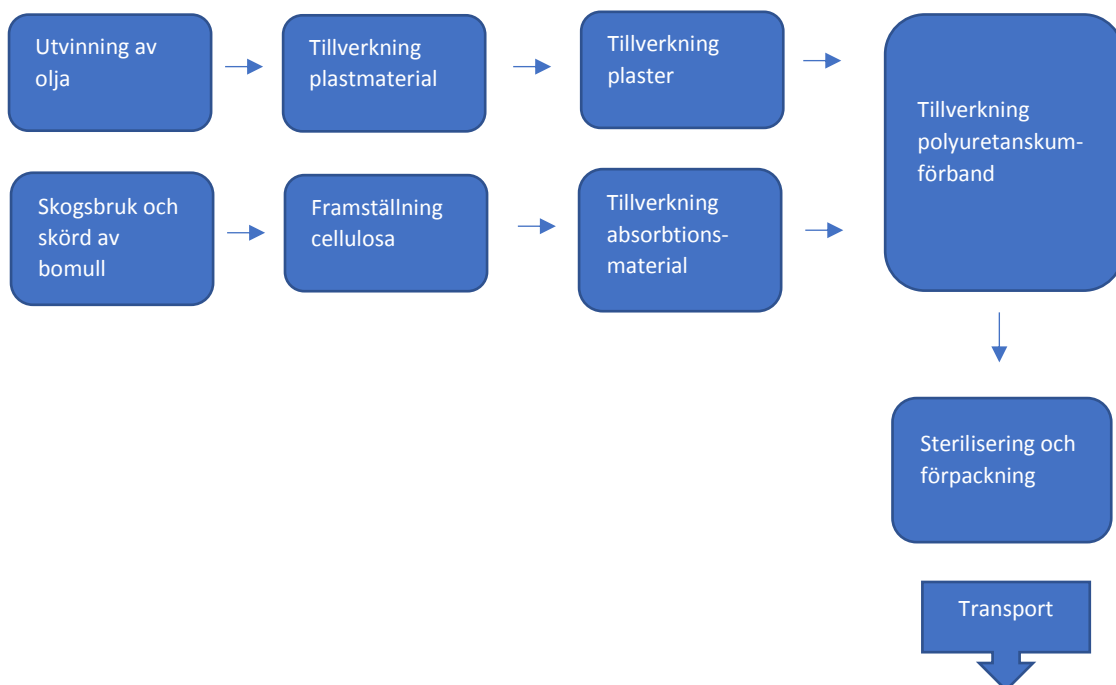
3. Resultat från riskanalys

Totalt har ett antal av landstingens leverantörer ombetts att besvara en enkät avseende hur leverantörsledet för deras produkter ser ut. Vissa har sedan fått uppföljningsfrågor med fokus på polyuretanskumförband. Utöver det har information inhämtats från publikt tillgängliga källor.

3.1. Överblick över leverantörskedja, material och tillverkningsprocess

I princip samtliga leverantörer finns i Sverige. Det kan vara utländska företag, men de har då en svensk verksamhet eftersom alla upphandlingar är på svenska. Första ledets leverantörer är i många fall grossister och distributörer som i sin tur kan ha en mängd leverantörer i både Europa och världen. Vissa distributörer saluför både egna varumärken och andras.

Generell produktionsprocess för tillverkning av polyuretanskumförband förbandsartiklar.

Polyuretanskumförband består vanligen av en absorberande hydrocellulär skumkärna som ligger mellan ett självhäftande sårkontaktsskikt av polyeten eller polyuretan, samt en yttre plastfilm av polyuretan. Övriga plaster som används för olika typer av polyuretanskumförband är polyakrylat och olefinplast. Skumkärnan är sammansatt av en blandning av viskos, polyester och bomull. Beroende på användningsområde har vissa förband också ett lager av silikongel eller häftkant. Det förekommer också polyuretanskumförband där silversulfadiazin ingår som antimikrobiellt ämne i skumkärnan.

Leverantörerna uppger att polyuretanskumförband tillverkas i Kina, Storbritannien, Finland och USA. Delarna tillverkas i Tyskland, Storbritannien, Kina och Nederländerna enligt följande:

- Silikongel - Tyskland
- Sårkontaktsskikt – Storbritannien
- Skumkärna – Storbritannien och Kina
- Film – Nederländerna och Storbritannien
- Silversulfadiazin - Nederländerna

Polyester, polyeten, silikon, polyakrylat och olefinplast utgör alla olika varianter av plast. De plaster som används i förband görs troligen av plastmaterial (granulat, pulver, pasta eller vätska) som huvudsakligen framställs ur råolja. Plastmaterial kan också framställas från förnybara alternativ, exempelvis majs och sockerrör. För att bilda plast, behandlas råoljan genom raffinering där de olika ämnen och kvaliteter som den innehåller separeras. Ingen tillfrågad leverantör har kunnat ange ursprungsland för den olja som används för att framställa plasten som ingår i produkterna. Dock är Kina en stor oljeproducent och världens enskilt största producent av plastmaterial. Då Kina även är ett tillverkningsland för polyuretanskumförband kan antagandet göras att plast tillverkat i Kina sannolikt ingår i produkterna.

Viskos tillverkas av cellulosa. Cellulosa utvinns huvudsakligen från trä och bomull. Generellt för produktgruppen förband och sårvård uppges träråvaran komma från olika delar av världen med betoning på Europa. Sannolikt kommer råvaran även från Ryssland eller Baltikum där risken för illegal avverkning av skog är stor¹. Bomull kommer till stor del från länder som Indien, Kina, USA och Pakistan. Dessa fyra länder stod 2013/14 för 72% av all producerad bomull i världen. Över hundra länder jorden runt producerar dock bomull vilket indikerar att det är en utbredd industri².

3.2. Råmaterial

Råmaterialen för förband och sårvårdsartiklar, med fokus på polyuretanskumförband, är råolja och träfiber eller bomull. Silver kan förekomma, och eftersom det uppgetts vara av särskilt intresse inkluderas även det. Nedan beskrivs risker gällande arbetsvillkor, mänskliga rättigheter, miljö och korruption för dessa.

3.2.1. Silver

Arbetsvillkor, silver

Silver är en ädelmetall som förekommer i små halter i jordskorpan. Silver fås huvudsakligen som en biprodukt vid bly- och kopparutvinning men det förekommer också primär silvermalm. Silver utvinns väsentligen i industriell, storskalig drift där riskerna är relativt små, eftersom utvinningen är strikt kontrollerad. Det kan dock förekomma småskalig brytning av silvermalmer och tillverkning av silver,

¹ WWF:s hemsida om skog

² Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

där stora risker finns. Dessa är främst kopplade till utvinningsmetoderna som oftast är cyanidlakning eller amalgamering.

När silvret fås som en biprodukt vid blytillverkning smälts och renas dessa metaller i smältverk. Silver skiljs sedan från blyet genom att tillsätta zink som reagerar med silvret och stelnar. Rent silver fås sedan genom upphettning varvid zinken förångas. När silver fås som biprodukt vid koppertillverkning renas också metallerna i smältverk men här avskiljs sedan silver genom elektrolys.

Smältverk utgör tung industri och präglas av en tuff och krävande arbetsmiljö med extrema temperaturer, tunga moment samt exponering av hälsofarliga ämnen och är framför allt förknippat med arbetsmiljörisker.

Det vanligaste sättet att utvinna silver från primär silvermalm är genom cyanidlakning. En annan metod utgörs av amalgamering med kvicksilver. Det innebär att bergarterna blandas med kvicksilver varvid silveramalgam bildas. Rent silver fås sedan genom att upphetta amalgamet varvid kvicksilvret förångas, vilket utgör stor risk för de som hanterar processen. Långvarig exponering av kvicksilver kan ge skador på njurar och det centrala nervsystemet. Amalgamering används dock endast i småskalig utvinning.

Under 2016 var silverproduktionen störst i Mexiko, Peru och Kina.³

En stor del av det silver som används idag (20–30 %) är återvunnet silver från exempelvis fotoindustrin, smycken eller elektronikindustrin.⁴

Mänskliga rättigheter, silver

Generellt för gruvbrytning finns risker kopplade till negativ påverkan på ursprungsbefolkningars rättigheter till mark, dvs möjligheterna att bruka jorden och i värsta fall risk för tvångsförflyttning. Förorening av mark och vatten, dåliga arbetsvillkor, bristande säkerhet samt gruvbolagens användning av säkerhetsvakter för att förhindra olaga intrång till gruvområdet, som kan innebära konflikter med närboende och att de utsätts för våld, utgör också stora risker vid gruvbrytning. Dessa risker är dock beroende av gruvans geografiska plats.⁵

Miljö, silver

Det vanligaste sättet att utvinna silver från primär silvermalm är genom cyanidlakning. Denna metod utgör framför allt en stor miljörisk, då cyanidlösningar är mycket giftiga och riskerar att förorena omgivande natur om det läcker ut vid lakningen. För däggdjur, fåglar och fiskar är låga halter av cyanid ytterst giftigt.⁶

Korruption, silver

Det finns överhängande korruptionsrisker genom hela processen rörande metallutvinning; korruption förekommer i såväl utdelningen av utvinningsrättigheter, utvinningsfasen och hanteringen av inkomster. Typiska fall involverar mutning av myndighetspersoner, förskingring, missbruk av maktställning, favorisering, utpressning och så kallade facilitation payments för att skynda på byråkratin.⁷

³ US Geological Survey

⁴ Forskning och framsteg 2013

⁵ Swedwatch 2011: Rena guldgruvan

⁶ Swedwatch 2011: Rena guldgruvan

⁷ OECD 2016: Corruption in the extractive value chain

Antibiotikaresistens

En risk som är kopplad till användning av silversulfadiazin som antimikrobiellt ämne är att det ger upphov till antibiotikaresistens. Forskning vid Uppsala universitet visar att användning av silver leder till att bakterier blir resistenta mot antibiotika. Exponering för utsläpp i tillverkningsfasen ger också toxiska effekter på djur, människor och miljö som kan kopplas till motståndskraft hos bakterier.⁸

Silversulfadiazin uppges tillverkas i Nederländerna. Om det är återanvänt eller hur tillverkningsprocessen sett ut har dock inte redogjorts för. Det går alltså inte att utesluta att stora risker finns men denna rapport fördjupar sig inte ytterligare i frågan på grund av att det finns en osäkerhet kring i vilken utsträckning silversulfadiazin ingår i de produkter som köps in av landstingen. Leverantörerna uppger dock att produkter innehållande silversulfadiazin finns i vissa av deras produkter.

3.2.2. Oljeutvinning

Arbetsvillkor, oljeutvinning

Oljeindustrin använder sig i stor utsträckning av kontraktsanställning istället för fast anställning. Kontraktsanställningarna inkluderar både heltids- och deltidsanställda med visstidsanställning, timanställda, dagsanställda, bemanningsanställda och i vissa fall svart arbetskraft. Upp till tre miljoner människor beräknas vara anställda inom olje- och gasutvinning idag. Hur många av dessa som är kontraktsanställda är i princip okänt.⁹

Lönenivåerna är generellt höga, men arbetet innehåller säkerhetsrisker. De anställda befinner sig hemifrån under långa perioder. Detta gör att det är svårt att ha familj och arbeta inom oljeindustrin, vilket också syns i siffrorna. Kvinnor utgör en försvinnande liten del av de som arbetar med själva utvinningen och det saknas ofta program eller åtgärder för att öka jämställdheten.

En av de största riskerna inom oljeindustrin är arbetsmiljön. Även om många bolag är väl medvetna om riskerna och arbetar för att minska dem visar statistik att kontraktsanställda oftare råkar ut för olyckor.¹⁰

Mänskliga rättigheter, oljeutvinning

Utvinning av olja på land har stor påverkan på miljön vilket även påverkar närboende. Produktionen kan förorena marken och göra den obrukbar eller kontaminera vattendrag så att lokalbefolkningens rätt till rent vatten och tillfredställande levnadsstandard kränks. Det är heller inte ovanligt att oljebolagen använder sig av säkerhetsvakter som innebär en risk för de närboende att utsättas för våld. Oljeutvinning tar också stora arealer i anspråk, inte bara vid själva utvinningen utan också för pipelines etc. Detta innebär att de boende får begränsad tillgång till mark vilket påverkar deras möjligheter att odla marken samt röra sig fritt. Vid expansion av utvinningen, finns inte sällan risker för tvångsförflyttning och obefintlig ersättning.

Miljö, oljeutvinning

Utvinning av olja innebär stora påfrestningar för naturen. Dels förstörs landskapet i sig vilket innebär att både växter och djur dör ut eller tvingas hitta nya livsmiljöer. Dels innebär det utsläpp till vatten, luft och mark som kan förgifta natur, människor och djur. Föroreningar kan färdas en lång väg från

⁸ Uppsala Universitet 2015: "Aspects of Bacterial Resistance to Silver"

⁹ ILO 2010: Working conditions of contract workers in the oil and gas industries

¹⁰ ILO 2010: Working conditions of contract workers in the oil and gas industries

ursprungskällan och på så sätt ödelägga biodiversitet och naturvärden i vattendrag, skogar, jordbruk med mera över stora arealer.

Vid oljeborring till havs släpps också stora mängder så kallat produktionsvatten ut. Det vattnet innehåller olja, organiskt material, organiska syror, salter och ibland naturligt radioaktivt material från berggrunden. Detta kan ge leverskador, hormonrubbingar, genförändringar och sämre tillväxt hos fiskar.¹¹

Vid oljeutvinning finns också alltid en risk för läckage eller utsläpp. Ett oljespill kan ge långvariga skador på flora och fauna i närheten men också ge kedjeeffekter när större däggdjur exempelvis äter mindre djur som exponerats för olja. Vid utsläpp till havs påverkas inte bara fiskar och fåglar utan även koraller och havsbotten.

Korruption, oljeutvinning

Liksom inom metallutvinning finns det överhängande korruptionsrisker genom hela processen rörande oljeutvinning; korruption förekommer i såväl utdelningen av utvinningsrättigheter, utvinningsfasen och hanteringen av inkomster. Typiska fall involverar mutning av myndighetspersoner, förskingring, missbruk av maktställning, favorisering, utpressning och så kallade *facilitation payments* för att skynda på byråkratin. Korruption i form av att inkomster från oljeutvinning göms undan och ej faller utvinningsländernas befolkning tillgodo genom beskattning har varit ett stort problem i decennier. Många större oljebolag redovisar inte sina inkomster från olika länder vilket gör det svårt att veta exakt hur stora belopp som försvinner in i korruption. Korruption är generellt ett utbrett problem i många länder och regioner där utvinningen görs, inklusive Kina.¹²

3.2.3. Skogsbruk

Arbetsvillkor, skogsbruk

I skogsbruk finns också uppenbara hälso- och säkerhetsrisker. Huvudfrågorna handlar om adekvat skyddsutrustning och träning så att olyckor i skogen kan undvikas. I nästa steg behandlas trä med kemikalier för att bilda exempelvis pappersmassa och där finns risk både för människa och miljö om inte kemikalierna hanteras och förvaras på rätt sätt.

Mänskliga rättigheter, skogsbruk

Skogsbruk kan också innebära ett hot mot lokalbefolkningen och deras rätt att använda naturtillgångar. I vissa fall kan samhällen tvingas flytta för att ge plats åt skogsbruk samt transportinfrastruktur. Närboendes levnadsstandard kan komma att påverkas av damm, vibrationer, buller och föroreningar.

Miljö, skogsbruk

Det finns en övergripande risk att träråvara från Ryssland och Baltikum utgörs av illegal avverkning. Siffror från WWF visar att upp till 40–50 % av allt timmer som produceras i Estland var svart virke för ett antal år sedan. Samma siffror för Lettland var 15–25% och närmare 30% för nordvästra Ryssland. En stor del av detta exporteras så det finns en stor sannolikhet för att det också finns i förbandsartiklar.¹³

¹¹ Greenpeace hemsida om oljeborring

¹²OECD 2016: Corruption in the extractive value chain

¹³ WWF:s hemsida om skog

Genom illegal avverkning upphör all kontroll och det innebär risker för överexploatering och skövling av skog med betydelsefulla naturvärden. Skogarna i Ryssland och Baltikum har större naturvärden än de svenska skogarna då de oftare är äldre. Dessa värden har redan gått förlorade på andra platser i Europa. Artrikedomen i de ryska urskogarna riskerar att minskas genom denna avverkning.

Korruption, skogsbruk

Korruption är ett enormt problem i Ryssland som hämmar affärsverksamhet på alla nivåer. Särskilt utbredd är det inom rättsväsendet och offentlig upphandling. Det ineffektiva systemet ökar kostnaderna för att göra affärer i Ryssland betydligt och har en negativ inverkan på konkurrensen. Det finns anti-korruptionslagstiftning men då domstolarna ofta är korrumperade själva, tillämpas den sällan. Ryssland får enbart bara 29 poäng på *Corruptions Perceptions Index*.¹⁴

3.2.4. Bomullsodling

Arbetsvillkor, bomull

Enligt en rapport från Fairtrade Foundation är Kina och Indien de två största producenterna av bomull i världen. Barnarbete är utbredd inom bomullsodlingen. Så många som 400 000 barn i Indien rapporteras arbeta med att plocka bomull. Förhållandena är svåra och barnen lider ofta av hälsoproblem som orsakats av kontakten med bekämpningsmedel. Även för vuxna utgör bekämpningsmedlen en stor risk då skyddsutrustning sällan finns tillgängligt. De allra flesta som odlar bomull är småbönder som varken har möjlighet eller kunskap att skydda sig mot hud- och lungsjukdomar som följer på långvarig hantering av medlen. Också nästa steg i kedjan, att bleka eller färga bomullen är riskfyllt eftersom skadliga kemikalier används.¹⁵

En stor del av arbetet utförs på ackord, vilket innebär att barn deltar i skörden för att bidra till familjens ekonomi. Att odla och skörda bomull är arbetsintensivt. Eftersom många arbetare har en dagskvot att fylla är en arbetsdag många gånger 12–13 timmar lång.¹⁶

Endast en liten del av arbetskraften är fackligt organiserad. Eftersom skörden av bomull sker under en viss period på året är många arbetare tillresta migrantarbete, som saknar möjlighet eller vilja att organisera sig, vilket leder till att dessa ofta arbetar under dåliga villkor.¹⁷ I Kina saknas överhuvudtaget stöd för fackföreningsfrihet i lagstiftningen.

En stor del av arbetskraften inom bomullsodling i Kina är migrantarbetare från de fattigaste delarna av landet. Många av dessa tvingas flytta från sina familjer och barn för att ta ett jobb i andra delar av landet. Uppskattningsvis lever 61 miljoner barn utan sina föräldrar.¹⁸

Den internationella fackliga samorganisationen ITUC (International Trade Union Confederation) publicerar varje år rapporter med index över globala rättigheter samt arbetsvillkor. Enligt 2016 års rapport rankas Kina och Indien som två av de sämsta länderna i världen för arbetare. Under året har ett antal fall av oskäligen uppsägningar, arresteringar, avskedanden på grund av strejk och häktningar inträffat i Kina. I Indien har samtidigt regeringen föreslagit ändringar i arbetslagstiftningen som innebär att grundläggande fackliga rättigheter inskränks eller helt försvinner.¹⁹

¹⁴ Transparency International

¹⁵ Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

¹⁶ Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

¹⁷ Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

¹⁸ Lau, Mimi, 61m children living without parents: survey, China Morning Post, 20161021

¹⁹ ITUC Global Rights Index 2016

Mänskliga rättigheter, bomull

Bomull växer på buskar i främst tropiska trakter och odlingen kräver stora mängder jordbrukskemikalier. 2013 utnyttjades en fjärdedel av världens användning av bekämpningsmedel och en tiondel av ogräsmedlen till odling av bomull.²⁰ Detta innebär risker för exponering för bomullsarbetarna på fält. Kemikalierna sprids också till vattentäkter i området och förorenar dricksvattnet för närboende. Dessutom är bomullsodling otroligt vattenkrävande vilket leder till brist på dricksvatten för djur och människor. I spåren av vattenbrist följer också hälsoproblem och sjukdomar.

I de fall där odlingarna utgörs av större plantage finns risk att jordbrukare tvingats bort från sina ägor eller påtvingats odla bomull istället för mat till den egna familjen. Särskilt utsatta är ursprungsfolk och minoritetsgrupper. För många småodlare är det enda sättet att skaffa nödvändiga frön och bekämpningsmedel att skuldsätta sig och hoppas att skörden blir tillräckligt god för att kunna betala tillbaka på de lån de initialt har tagit. Räntorna är i många fall så höga att odlarna inte får tillräckligt med pengar över för att investera i den infrastruktur, verktyg eller skyddsutrustning som behövs för att förbättra sin försörjning.²¹

Miljö, bomull

Enligt Fairtrade Foundations rapport står bomullsproduktion för utsläpp av bekämpningsmedel motsvarande två miljarder US dollar per år. 819 miljoner av dessa är kemiska medel som har klassats som farliga av Världshälsoorganisationen²². Ämnena förgiftar sedan mark och vattendrag, vilket leder till minskad biologisk mångfald. Dessutom ökar motståndskraften hos skadedjuren så att det behövs ännu mer bekämpningsmedel nästa säsong. Ogräsmedel dödar inte bara det, det är avsett att döda utan även frukt och grönsaker kan påverkas negativt.

Bomull är en vattenkrävande växt och det behövs därför ofta konstbevattning. På torra platser leder det till att naturliga vattendrag torkar ut, vilket har förödande effekter på naturen runt omkring. Bland annat leder det till försaltning av jorden som gör att grönska inte kan växa där längre. En miljöeffekt som man inte sett ännu, där osäkerheten fortfarande är stor, är vilken påverkan genmodifierat bomull kan komma att ha på naturen.

Korruption, bomull

För Kina och Indien, de två största bomullsproducenterna är korruption ett utbredd problem. Kina har under de senaste åren lanserat olika åtgärder för att ta itu med korruptionen inom framför allt myndigheter och regering. Programmen går populärt under namnet *catching tiger and flies*, vilket syftar på att korrupta tjänstemän, högre som lägre, omfattas. Trots detta får landet ändå bara 40 poäng av 100 i Transparency Internationals *Corruption Perceptions Index 2016*. Detta beror på att det saknas öppenhet och oberoende tillsyn. Korruptionen är utbredd och det är flera leverantörer som vittnar om att det förekommer falska certifikat och tillstånd.²³

Indien får också 40 poäng på *Corruption Perceptions Index 2016*, vilket visar på svårigheterna att effektivt hantera den utbredda korruptionen. Tillgången till information är bristfällig och trots att det är lagstadgat att invånare ska kunna begära ut offentlig information efterlevs detta inte. För de *watchdogs* eller visselblåsare som verkar i Indien är rättsskyddet dessutom bristfälligt.²⁴

²⁰ Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

²¹ Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

²² Fairtrade Foundation 2015: Fairtrade and Cotton

²³ Transparency International

²⁴ Transparency International

3.3. Förädling och tillverkning

Hur plasten tillverkas beror på typen av plast, men generellt kan sägas att den utvinns ur råolja via raffinering och annan behandling och levereras i form av exempelvis plastgranulat, pulver eller vätska. Kina är världens största producent av plast så det är mycket sannolikt att det finns kinesisk plast i produkterna. Råmaterial som cellulosa används till att framställa viskos. Var plasten och viskosen tillverkas är inte verifierat.

Polyuretanskumförbanden tillverkas i Kina, Storbritannien, Finland och USA. Delarna tillverkas i sin tur i Tyskland, Storbritannien, Nederländerna och Kina.

3.3.1. Plasttillverkning

Arbetsvillkor, plasttillverkning

De stora problemen i tillverkningen av plast och plastkomponenter, inte minst i världens största tillverkningsland Kina, handlar i korthet om bristande hälso- och säkerhetsrutiner, avsaknad av relevant utbildning i arbetsmiljörisker inklusive brist på skyddsutrustning. Ingen anställningstrygghet, långa arbetsdagar, ingen eller obetald ledighet och oskäligen löner är andra exempel. För fabriker i Kina gäller inte heller fackföreningsfrihet.

Tillverkningen av plaster omfattas också av risker för bränder och explosioner, då plaster är lättantändliga. Det är inte heller ovanligt att nödutgångar och korrekt släckningsutrustning saknas i de fabriker där plaster tillverkas. Andra risker är att flertalet av kemikalierna som används är cancerogena samt att många tillverkningsprocesser sker vid höga temperaturer och ljudnivåer.

Polyuretanplaster framställs genom att reagera diisocyanater med polyoler²⁵. Andra kemikalier som ytaktiva ämnen och flamskyddsmedel kan inkluderas i processen. Utsläpp till luft kan förekomma och orsakar då irritation i ögon, näsa och hals, samt allergiska reaktioner i luftvägarna och på huden. Vissa isocyanater är också cancerframkallande.²⁶

Mänskliga rättigheter, plasttillverkning

För varje tillverkande industri finns risker kopplat till exempelvis buller och utsläpp som påverkar människors rätt till rent vatten, luft och hälsa. I Kina finns fabriker i speciella frihandelszoner eller exportfrizoner där lönerna ofta hålls nere och arbetstiderna är långa. Utsläpp från fabriksanläggningarna innebär också risk för förorenat vatten och mark som följd. Om produktionsanläggningarna ligger i närheten av ett befolkat område, kan det påverka rätten till ren miljö, tillgång till mat och rätten till åtnjutande av egendom.

Miljö, plasttillverkning

Tillverkningen av plaster är mycket energikrävande. Även om Kina är det land som idag investerar mest i förnybara energikällor bygger landets energiförsörjning fortfarande på kol, varför utsläpp av växthusgaser inom industrin är ett fortsatt stort problem. Det sker även utsläpp av koldioxid från plastfabrikerna själva. Utsläpp till vatten samt hanteringen av avfall, i synnerhet farligt avfall, representerar andra miljörisker kopplat till tillverkningen av plaster.

²⁵ Kemikalieinspektionen

²⁶ Kemikalieinspektionen

Isocyanater, som polyuretanplast tillverkas av, kan vara giftiga för vattenlevande organismer, enligt Kemikalieinspektionen.²⁷

Korruption, plasttillverkning

Företag som har verksamhet eller gör affärer i Kina löper stor risk att exponeras för korruptionsrisker, inte minst i kontakt med myndigheter och andra delar av den offentliga sektorn. Gåvor ses som ett normalt sätt att bygga relationer men kan framstå som tveksamma för icke-kinesiska företag. Trots att Kina har under de senaste åren lanserat olika åtgärder för att ta itu med korruptionen inom framför allt myndigheter och regering. Programmen går populärt under namnet *catching tiger and flies*, vilket syftar på att korrupta tjänstemän, högre som lägre, omfattas. Korruptionslagstiftningen implementeras dock fortsatt på ett selektivt och inte alltid effektivt sätt, varför förekomsten av korruption får betecknas som utbredd.²⁸ Detta kan bland annat ta sig uttryck genom att företag kan muta sig till olika typer av hälso- och arbetsmiljöcertifikat, miljötillstånd med mera, vilket är särskilt allvarligt om det förekommer i en miljöpåfrestande industri som plasttillverkning.

3.3.2. Viskostillverkning

Arbetsvillkor, viskostillverkning

Viskos tillverkas av cellulosa från träråvara som behandlas med kemikalier, inklusive vätesulfid och koldisulfid. Träet behandlas för att omvandlas till en mjuk massa som spinnas till fibrer. Ofta bleks massan en gång och sedan fibrerna ytterligare en gång. Denna process avger ångor som är hälsovådliga för människor att andas in. De kan också ge fosterskador eller skador på det centrala nervsystemet.²⁹

Vidare finns en hög risk för brand och explosion, eftersom koldisulfid är lättantändligt. De syror och alkalier som används i processen är vanligtvis relativt utspädda, men det finns fara för stänk i ögonen eller hudirritationer. Syrgaserna och vätesulfidgasen som frigörs vid spinnbadet kan orsaka ögonsjukdomar som överdriven ljuskänslighet och svåra smärtor i ögonen.³⁰

Mänskliga rättigheter, viskostillverkning

Då inga uppgifter lämnats om var viskosen tillverkas går enbart att dra generella slutsatser, kopplat till tillverkning i allmänhet. Generellt kan dock sägas att industrin till stor del präglas av risker för boende i närheten som kan påverkas av utsläpp från fabriksanläggningarna. Förorenat vatten och mark, buller, luftföroreningar och trafik inverkar på rätten till ren miljö, tillgång till mat, rätten till hälsa samt åtnjutande av egendom.

Enligt Sustainable Brands är Indien och Kina världens största tillverkare av viskos så det är sannolikt att även polyuretanskumförband innehåller viskos därifrån. Allvarliga människorättproblemen i Indien inkluderar otillåten markanvändning och tvångsvräkningar eftersom ett stort antal industrier inte behöver inte genomföra sociala konsekvensbedömningar eller ansöka om godkännande från lokala ursprungsfolk. För mer information om Kina, se tillverkning av polyuretanskumförband.

²⁷ Kemikalieinspektionen

²⁸ GAN Business Anti-Corruption Portal

²⁹ Sveriges konsumenter

³⁰ ILO Encyclopedia on Viscose

Miljö, viskostillverkning

Det krävs stora mängder kemikalier för att tillverka viskos, vilket ökar riskerna för utsläpp till vatten. Bland annat används koldisulfid som orsakar förorening. Vid massaframställningen sker också utsläpp till luft av både svaveldioxid och kvävedioxid.³¹

Dessutom finns generella risker som i stor utsträckning utgörs det av energiförbrukning och hantering av farligt avfall.

Korruption, viskostillverkning

Graden och omfattningen av korruptionsrisker beror till stor del i vilket land aktören befinner sig. En stor majoritet av världens viskostillverkare finns dock i Indien och Kina där korruptionen är utbredd, vilket bland annat kan resultera i att fabriker mutar sig till olika typer av tillstånd eller köper falska certifikat samt att skyddet för visselblåsare eller "watch dogs" är bristfälligt.³²

3.3.3. Tillverkning av polyuretanskumförband och dess komponenter

Sluttillverkning av polyuretanskumförband sköts av leverantörerna på egen hand och sker i Kina, Storbritannien, Finland och USA. Enligt leverantörerna själva innebär detta generellt att riskerna i slutfasen är väl hanterade även om det finns utmaningar som kan kopplas till de enskilda tillverkningsländerna. Exempel på sådana utmaningar är fackföreningsfriheten och dialog mellan anställda och ledning i Kina.

Komponenterna tillverkas företrädesvis i Europa, främst Storbritannien och Nederländerna. Hälsa och säkerhet, välmående på arbetsplatsen, mångfald och lika möjligheter utgör potentiella risker i detta led. Det har inom ramen för denna analys inte kunnat verifieras några allvarliga korruptionsrisker i denna del. Skumkärnor tillverkas också i Kina och därmed uppkommer risker kopplat till Kina som tillverkningsland.

Arbetsvillkor, tillverkning polyuretanskumförband och dess komponenter

För varje tillverkande industri finns naturligtvis risker kopplat till monotona arbetsuppgifter, hälsa och säkerhet samt arbetsmiljö. De generella riskerna inom tillverkningsindustrin i Kina, gäller oavsett produkt. Det finns alltså risker kopplat till bristande hälso- och säkerhetsrutiner, avsaknad av relevanta utbildningar, brist på skyddsutrustning samt anställningsvillkor så som ingen eller obetald ledighet, oskäligen löner och långa arbetsdagar. För fabriker i Kina gäller inte heller fackföreningsfrihet.

För tillverkning som sker i Europa är riskerna generellt lägre men förslitningsskador, mångfald och lika möjligheter utgör möjliga risker.

Mänskliga rättigheter, tillverkning polyuretanskumförband och dess komponenter

Vad gäller mänskliga rättigheter är ett flertal av de grundläggande rättigheterna kraftigt kringskurna i Kina. Under president Xi Jinping har dessutom klimatet hårdnat ytterligare. Enligt Human Rights Watch förnekar ett stort antal av Kinas nuvarande ledare att de mänskliga rättigheterna är

³¹ Sveriges konsumenter

³² GAN Business Anti-Corruption Portal

universella. Istället anser man att det är exempel på utländsk infiltrering och de som arbetar för att främja mänskliga rättigheter straffas hårt.³³

För varje tillverkande industri finns risker kopplat till exempelvis buller och utsläpp som påverkar människors rätt till rent vatten, luft och hälsa. I Kina finns fabrikerna troligen i speciella frihandelszoner eller exportfrizoner där lönerna ofta hålls nere och arbetstiderna är långa. Utsläpp från fabriksanläggningarna innebär också risk för förorenat vatten och mark som följd. Om produktionsanläggningarna ligger i närheten av ett befolkat område, kan det påverka rätten till ren miljö, tillgång till mat och rätten till åtnjutande av egendom.

Miljö, tillverkning polyuretanskumförband och dess komponenter

Generella miljörisiker för produktion av polyuretanskumförband utgörs av användning och hantering av kemikalier, utsläpp till vatten och luft samt avfall. I stor utsträckning utgörs det av energiförbrukning, utsläpp av växthusgaser och vattenförbrukning. Dessutom finns det miljörisiker gällande farligt avfall och hur det hanteras.

Korruption, tillverkning polyuretanskumförband och dess komponenter

Företag som har verksamhet eller gör affärer i Kina löper stor risk att exponeras för korruptionsrisker, inte minst i kontakt med myndigheter och andra delar av den offentliga sektorn. Gåvor ses som ett normalt sätt att bygga relationer men kan framstå som tveksamma för icke-kinesiska företag. Trots att Kina har under de senaste åren lanserat olika åtgärder för att ta itu med korruptionen inom framför allt myndigheter och regering. Programmen går populärt under namnet *catching tiger and flies*, vilket syftar på att korrupta tjänstemän, högre som lägre, omfattas. Korruptionslagstiftningen implementeras dock fortsatt på ett selektivt och inte alltid effektivt sätt, varför förekomsten av korruption får betecknas som utbredd.³⁴ Detta kan bland annat ta sig uttryck genom att företag kan muta sig till olika typer av hälso- och arbetsmiljöcertifikat, miljötillstånd med mera.

Korruptionsrisken är generellt mindre i länder som Tyskland, Finland, USA, Storbritannien och Nederländerna.

3.4. Förpackning och distribution

Arbetsvillkor och mänskliga rättigheter, förpackning och transport

Förpackning av produkterna sker vanligtvis i samma länder som produkterna tillverkas. Dessa skeppas sedan med båt till Europa. För de produkter som förpackas inom Europa går leveranserna huvudsakligen med lastbil.

Under havsburen transport finns betydande risk för att mänskliga rättigheter och framför allt arbetsrätten kränks för de anställda ombord på fartyg. Flera leverantörer lyfter detta som ett viktigt område som ofta hamnar utanför uppföljning och kontroll.

Enligt information från ILO³⁵ tvingas personal på båtarna arbeta under oacceptabla förhållanden som är ett hot mot deras välbefinnande, hälsa och säkerhet. Ungefär 80% av all transport i världen sker

³³ Human Rights Index World Report 2016, Human Rights Watch, US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices, Amnesty International World Report 2015/2016 - The State of the World's Human Rights

³⁴ GAN Business Anti-Corruption Portal

³⁵ ILO:s hemsida om Shipping, ports, fisheries and inland waterways sector

per båt och cirka 1.5 miljon anställda bor och arbetar idag på fartyg världen över. Dessa grupper jobbar största delen av sin tid på internationella vatten som inte omfattas av enskilda länders jurisdiktion. De arbetar dessutom under långa perioder, ofta i svåra väderförhållanden och utan möjlighet att gå iland eller lämna sin arbetsplats. På grund av denna situation är sjömän extra sårbara för exploatering och många har erfarit att de blivit utnyttjade, tvingats betala avgifter för att få, eller behålla, sitt jobb, kontraktsbrott, bristande tillgång till mat och osanitära förhållanden på båtarna. För sjömän gäller ett antal internationella konventioner som ska säkra deras rätt till skäliga arbetsvillkor, hälsa och säkerhet, antidiskriminering samt skydd mot pirater. Dessa uppges dock inte efterföljas i önskvärd grad.³⁶

Flera leverantörer har lager i Europa, där varorna lastas om på lastbilar eller tåg och fraktas till slutkund i Sverige. Inom både sjöfart och vägtransport finns också stor risk för människohandel. Trots att det finns EU-reglering som gäller chaufförer av lastbilar är risken stor att de arbetar långa dagar utan tillräcklig vila.

Miljö, förpackning och transporter

Den största miljörisken med transporter är utsläppen till luft, dels utsläpp av koldioxid, dels av hälsovådliga partiklar. Buller från väg- och flygtransport kan också utgöra miljörisker i tätbebyggda områden. Flyg och lastbil innebär större risker än tåg och båt men gemensamt för alla fraktsätt är att det leder till utsläpp av svaveldioxid, kväveoxider och koldioxid. För båttransport sker också risk för oljeutsläpp i samband med rengöring. Sjöfarten sprider dessutom främmande organismer, dels med ballastvatten och växter på fartygsskroven.³⁷

Korruption, förpackning och transporter

Många tillväxtländer i bland annat Asien har olika typer av regler och lagstiftning som gör byråkratin kring import och export tidskrävande, strävsam, kostsam och icke-transparent. Dessa faktorer gör, inte minst i länder där tjänstemän har låga löner, att korruption är en rutin för att "olja maskineriet" när det gäller just import och export av varor.³⁸ Detta understryks i en rapport från Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) som slår fast att sjötransportsektorn är den andra mest korruperade industrisektorn i världen.³⁹ Den utbredda korruptionen i tillverkningsländer som Kina gör det därför sannolikt att olika, ofta mindre, mutor betalats till lokala tulltjänstemän för att få ut produkterna från landet.

Det är vanligt förekommande att stora sjötransportföretag budar för att få längre kontrakt med stora tillverkare av olika produkter. Anbudsprocessen kan skapa utrymme för korruption. Det har dock inte kunnat verifieras huruvida detta förekommer för polyuretanskumförband.

Ytterligare en typisk risk är att inspektörer, som utför inspektioner av såväl fartygen själva som deras last, mutas för att se mellan fingrarna kring vissa brister på fartygen, otillåten last etc.⁴⁰

³⁶ ILO:s hemsida om Shipping, ports, fisheries and inland waterways sector

³⁷ Transportstyrelsen

³⁸ Deloitte, July 2015. Fighting corruption in the Maritime Industry What you need to do to navigate in transparent waters.

³⁹ OECD Foreign Bribery Report 2014, An analysis of the crime of bribery of foreign public officials

⁴⁰ Deloitte, July 2015. Fighting corruption in the Maritime Industry What you need to do to navigate in transparent waters.

4. Slutsatser och allvarligaste risker

Den begränsade kunskapen inom branschen om hur leverantörsleden ser ut bortom tillverkningskedet gör det svårt att göra en djupgående riskanalys för polyuretanskumförband. Detta eftersom produktionen innefattar ytterligare led, underleverantörer och aktiviteter i olika länder. Analysen har i större utsträckning istället fått förlita sig på publikt tillgänglig information och söka sådan utifrån kvalificerade gissningar och antaganden om varifrån råmaterial kommer, förädlas, osv.

Vad gäller polyuretanskumförband har enkätsvaren gett information som är värdefull för analysen men för att säkerställa vissa leveranskedjor bör fler leverantörer inkluderas. Endast en leverantör har uppgett utförligare information om sin leverantörskedja. Resterande har inte återkommit med svar, i ett fall med hänvisning till sekretess.

Detta visar på bekymmersamma trender. Det saknas kartläggning över leverantörskedjan för de olika produkterna, dvs information om underleverantörer fattas. För det andra verkar ingen analys av hållbarhetsrisker göras. Det finns alltså en bristfällig eller avsaknad av kunskap om hållbarhetsrisker för leverantörsledet. Det får till följd att man ofta utgår från att risker gällande arbetsvillkor och hälsa och säkerhet i allmänhet är de viktigaste och missar risker kopplade till andra frågor. Den övergripande risken med oetiska affärsmetoder och dess påverkan på övriga områden fattas till stor del. Detta belyses delvis i denna rapport genom att råvaruleden inkluderats.

Därtill saknas spårbarhet av produkterna, det finns inte utförlig information för att kunna kartlägga leveranskedjorna och med säkerhet säga varifrån material kommer eller förädlas. Kunskapen och medvetenheten om risker för negativ påverkan på mänskliga rättigheter utanför arbetsplatsen, tex påverkan på lokalsamhällen, är tyvärr låg. Bristen på spårbarhet utgör en viktig risk i sig själv då det sannolikt finns risker längre ned i leverantörskedjan som inte är kända och/eller inte adresseras av leverantörerna av slutprodukten.

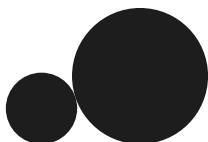
Att leverantörerna valt att sköta sluttillverkning på egna anläggningar beror att de har större kontroll på att kraven på slutprodukten efterlevs. Sluttillverkningen sker framför allt i Storbritannien, Kina, USA och Finland. Enligt leverantörerna själva innebär detta generellt att riskerna i sluttillverkningsfasen är väl hanterade även om det finns utmaningar som kan kopplas till de enskilda tillverkningsländerna. Exempel på sådana utmaningar är fackföreningsfriheten och dialog mellan anställda och ledning i Kina.

Våra slutsatser om hållbarhetsrisker avseende polyuretanskumförband utifrån den publika kunskapsinhämtningen samt leverantörers svar redovisas i tabellen på sida 3.

4.1. Vår slutsats

Utifrån svar från leverantörer och publika informationskällor bedöms högriskområden inkludera följande:

Utvinning av råmaterial – publika informationskällor visar att det generellt finns stora miljö- och människorättsrisker kopplat till utvinning av olja för tillverkning av plast. Detsamma gäller bomullsodling och till viss del skogsbruk. För den senare är det framför allt beroende på geografisk

plats, med fokus på miljörisker. Utvinning av silver utgör också risker kopplat till nämnda områden men där föreligger dessutom en allvarlig risk för antibiotikaresistens.

Förädling och komponenttillverkning i Kina – Komponenterna i polyuretanskumförband utgörs i huvudsak av sårkontaktsskikt i polyuretan eller polyeten, skumkärna samt plastfilm i polyuretan. Sluttillverkning av polyuretanskumförband och framställning av skumkärnor uppges ske i Kina. Risker kopplade till mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och korruption är stora när det gäller Kina. Framför allt är fackföreningsrätten, arbetstider och arbetsvillkor samt korruption stora risker. Det saknas dock information om de exakta förhållandena gällande förädling och komponenttillverkning i Kina.

Transport – Transporten från tillverkningsländerna går oftast per båt. Detta är ett område som typiskt sett inte lyfts fram i leverantörsuppföljningar men befaras innebära stora risker vad gäller arbetstagarnas rättigheter.

5. Relevanta regelverk och branschinitiativ

Råmaterial

PlasticsEurope – en sammanslutning av plasttillverkare.

Plastics Industry Association – en organisation som arbetar med hela plastleverantörskedjan.

Forest Stewardship Council (FSC). FSC är en medlemsorganisation med säte i Tyskland som arbetar för ett hållbart bruk av världens skogar. Skog och skogsprodukter kan certifieras enligt FSC och omfattas då av krav gällande miljö, sociala villkor och ursprungsbefolkningars rättigheter.

The Program for the Endorsement of Forest Certification (PEFCT) är ytterligare ett system för certifiering av skogsbruk. Certifieringen liknar FSC men är mer anpassat till småskaligt skogsbruk. Kraven för certifiering innehåller tre standarder för skogsskötsel, miljö och sociala riktlinjer.

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). Samverkansinitiativ som startades 2003 av representanter från regeringar, företag och organisationer. Syftet är att stärka goda styrelseformer inom råvaruindustrin genom ökad öppenhet och socialt ansvarstagande. EITI använder sig av en global standard som implementerats i 51 länder.

Voluntary Principles on Business and Human Rights (VPSHR) är ett initiativ av regeringar, civilsamhällesorganisationer samt gas-, olje- och gruvföretag. VPSHR definierar ett antal vägledande principer i syfte att säkerställa att säkerhetsarrangemang, främst i form av säkerhetsstyrkor, runt sina anläggningar respekterar mänskliga rättigheter.

Better Cotton Initiative (BCI). Startade 2005 och består av medlemsföretag och organisationer som också bidrar ekonomiskt. Några av dessa är H&M, Ikea, WWF och Sida. BCI arbetar för att förändra villkoren i bomullsodlingen genom att bland annat minska vatten- och kemikalieanvändningen, förbättra arbetsvillkoren samt öka spårbarheten i kedjan.

Global Organic Textile Standard (GOTS). Standarden utgör en märkning av ekologisk bomull som omfattar både miljömässiga och sociala krav. Det är en den idag mest använda märkningen för ekologisk bomull.

Transport

Maritime Anti-Corruption Network – arbetar för att eliminera alla former av korruption kopplad till sjöfart.

6. Källor

Amnesty International World Report 2015/2016 - The State of the World's Human Rights

Corruption in the extractive value chain: typology of risks, mitigation measures and incentives. Rapport/OECD, 2016

Fairtrade and Cotton. Rapport/Fairtrade Foundation, 2015

Forskning och framsteg, 6/2013

GAN Business Anti-Corruption Portal

Human Rights Index World Report 2016, Human Rights Watch

Ian Graham, ILO Working Paper no 276: Working conditions of contract workers in the oil and gas industries, Rapport/ILO, 2010

ILO Encyclopedia on Viscose

ILO:s hemsida om Shipping, ports, fisheries and inland waterways sector

International Trade Union Confederation Global Rights Index 2016 – The World's Worst Countries for Workers

Jakob König och Malena Wåhlin. Rena guldgruvan? – AP-fondernas investeringar har en smutsig baksida. Rapport/Swedwatch 2011

Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide om Isocyanater

Kristina Areskog Bjurling, Madeleine Johansson och Jerker Thorsell, Riskanalys för fyra varugrupper till landstingen: En rapport av Swedwatch på uppdrag av Region Skåne inom Projektet Hållbar upphandling. Rapport/Swedwatch, 2010

Maplecroft Human Rights Score Card 2016 för Kina

Lau, Mimi, 61m children living without parents: survey, China Morning Post, 20161021

Sveriges konsumenters projekt "Stilmedveten"

The Global Slavery Index 2015 och 2016, www.globalslaveryindex.org

Transparency International, www.transparency.org

Uppsala Universitet, "Aspects of Bacterial Resistance to Silver" av Susanne Sütterlin, 2015

US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices

US Energy Information Administration, www.eia.gov

US Geological Survey, www.usgs.gov

WWF:s hemsida om skog

